

*ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, ივანე
ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სა-
ხელმწიფო უნივერსიტეტი, ივანე ჯავახიშ-
ვილის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ინსტი-
ტუტის მთავარი მეცნიერ-თანამშრომელი*

საქართველოს ტერიტორიის მიტაცებით ოსური საგჟოური ავტონომიის შექმნა და ქართული სინამდვილა

(ნაწილი I)

გასაბჭოებული საქართველოს ხელისუფლების მიერ ოსებთან მიმართებაში აღებული პოლიტიკური კურსი, „სამხრეთ ოსეთის“ რევ-კომს, შიდა ქართლის ჩრდილოეთი ნაწილის ტერიტორიის მიტაცების რეალურ შესაძლებლობას უქმნიდა. ამკარად იყო გამოკვეთილი ის ხელშემწყობი კონტურები, რომელიც ოსების უფროსი თაობის მიერ ჩაფიქრებულ „ისტორიულ მისიას“ – ოსების მთიდან ბარში ჩამოსახ-ლებას და საქართველოს ტერიტორიის ხარჯზე ოსური სახელმწიფო წარმონაქმნის შექმნას განაპირობებდა. ამ მიმართულებით „სამხრეთ ოსეთის“ რევკომს წინასწარი მოსამზადებელი საუშაო ჩატარებული ქონდა. მხედველობაში მაქვს გორის მაზრის მთიან ზონაში და მო-მიჯნავე მაზრების (დუშეთი, რაჭა, შორაპანი) გარკვეულ ტერიტორი-აზე გავლენის სფეროების თვითნებურად გაფართოება, თემებისა და სოფლების ოსური რევკომის იურისდიქციისადმი დაქვემდებარება. ეს პროცესი იმდენად ამკარად და სწრაფი ტემპით მიმდინარეობდა, რომ „სამხრეთ ოსეთის“ რევკომის დროულად შეჩერება და სამართლებ-რივ ჩარჩოში მოქცევა აუცილებლობას წარმოადგენდა. როგორც სა-არქივო მასალებიდან ირკვევა, მაშინდელი საქართველოს რევკომი, ცენტრალური კომიტეტი და კავბიურო, ამ მიმართულებით კონკრე-ტული გადაწყვეტილებების მიღებისგან თავს იკავებდა. არადა, დრო-ის ფაქტორი შიდა ქართლის ქართველთა საზიანოდ მოქმედებდა. შექმნილი სიტუაცია პრობლემის საღი გონებით შეფასებას და სწორი გადაწყვეტილების მიღების აუცილებლობას საჭიროებდა. მითუმე-ტეს, „სამხრეთ ოსეთის“ რევკომის თავმჯდომარის მოადგილის ნ.გა-დიევის მიერ, საქართველოს რევკომისადმი 1921 წლის 5 ივლის წარ-დგენილი მოხსენების მეოთხე პუნქტში, სპეციალური კომისიის შექ-მნისა და სამართლებრივად არარსებული „სამხრეთ ოსეთის“ აღმი-

ნისტრაციული ერთეულის საზღვრის სასწრაფოდ დადგენის მოთხოვნა იყო დაყენებული. [1, 72] აღნიშნულის გათვალისწინებიდან გამომდინარე, „სამხრეთ ოსეთის“ რევეკომის ხელმძღვანელობისადმი რაიმე საბაბის არმცემის და მათი სამოქმედო სივრცის გარკვეულ ჩარჩოში სამართლებრივად მოქცევის მიზნით, მიმდინარე პოლიტიკური პროცესები პრაგმატული ხასიათის გადაწყვეტილების მიღების აუცილებლობას სჭირდებოდა. მითუმეტეს, ამას პირველ რიგში შიდა ქართლის ქართველთა ინტერესები მოითხოვდა. ამ მხრივ, გაბედული ნაბიჯი შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატმა გადადგა. მხედველობაში მაქვს, იმავე კომისარიატის მიერ 1921 წლის 20 ივლისს მიღებული დადგენილება – „სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის შექმნის შესახებ.“ ტერიტორიის თვალსაზრისით თუ რა ფარგლებში ითვალისწინებდა აღნიშნული დოკუმენტი ოსური საკითხის გადანყვეტას და მისი პრაქტიკულად გატარება რამდენად მომგებიანი აღმოჩნდებოდა საქართველოსათვის, ამის საილუსტრაციოდ დადგენილების სრულ ტექსტს მოვიტან და დღევანდელი გადასახედიდან მისი ავკარგიანობა თავად მკითხველმა განსაჯოს. „1) შეიქმნას ავტონომიური სამხრეთ ოსეთის ოლქი შემდეგი შვიდი ყოფილი საზოგადოებისაგან: ა) როკის, წუნარის, ყორნისის, ჯავის, ყემულთის, ორტევის და ბელოთის; ბ) ის სოფლები, რომლებშიაც მოსახლეობენ ქართველები; ვანათი, ანრისხევი, საცხენეთი, ხოშორი, ხადურიანთკარი, დვანი, ზემო ავნევი და ქვემო ავნევი, დარჩებიან გორის მაზრის ცხინვალის რაიონში; 2) სამხრეთ ოსეთის საბჭოთა პირველი ყრილობის მოწვევამდის მთელი ხელისუფლება მინიჭებული აქვს სამხრეთ ოსეთის რევეკომს, რომლის ცენტრად დროებით აღიარებული იქნას ქალ. ცხინვალი; 3) საბჭოთა ყრილობა აირჩევს აღმასრულებელ კომიტეტს, რომელსაც მიენიჭება მაზრის აღმასრულებელი კომიტეტის უფლება; 4) დაევალოს შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატს შექმნას შერეული კომისია სამხრეთ ოსეთის საზღვრების დადგენისათვის; 5) დაევალოს გორის რევეკომს დაუყოვნებლივ გადასცეს სამხრეთ ოსეთის რევეკომს ყველა საქმეები, რომელიც ეხება სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიას და მის მცხოვრებლებს.“ ეს დოკუმენტი მრავალმხრივად საყურადღებო: 1) „სამხრეთ ოსეთის“ ადმინისტრაციული საზღვარი მხოლოდ გორის მაზრის ჩრდილოეთი ნაწილის 7 სასოფლო-საზოგადოებით იფარგლებოდა და იგი დუშეთის, რაჭისა და შორაპნის მაზრის საზღვრებში არ იჭრებოდა. თუკი ამ დოკუმენტს გორის მაზრის ადმინისტრაციულ ერთეულებად დამყოფი კომისიის მიერ შედგენილ პროექტს შევუდარებთ, დავრწმუნდებით, რომ სასოფლო საზოგადოებების თვალსაზრისით, ისინი იდენტურია. აქედან გამომდინარე, სრული საფუძველი მაქვს განვაცხადო, რომ შინაგან საქმეთა სახალხო კომისა-

რიატის 1921 წლის 20 ივლისის დადგენილების ამოსავალ საფუძველს, გორის სამაზრო კომისიის პროექტი წარმოადგენდა; 2) მართალია, დადგენილების მეორე მუხლის მიხედვით „სამხრეთ ოსეთის“ რეეკომის დროებით რეზიდენციად ქ. ცხინვალია დასახელებული, მაგრამ, იმავე დოკუმენტის პირველი მუხლის ბ პუნქტი, ქ. ცხინვალსა და მის გარშემო არსებულ ქართულ სოფლებს, გორის მაზრის შემადგენელ ნაწილად აცხადებდა. აქედან გამომდინარე, ეს დადგენილება „სამხრეთ ოსეთის“ ცენტრად ქ. ცხინვალს სათავეშივე გამორიცხავდა; 3) „სამხრეთ ოსეთის“ საბჭოების ყრილობის მიერ არჩეული ხელისუფლების უმაღლესი ორგანო – აღმასრულებელი კომიტეტი, სამაზრო აღმასრულებელი კომიტეტის უფლებებით ისარგებლებდა; 4) „სამხრეთ ოსეთის“ საზღვრის საბოლოოდ დასადგენად, შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატთან შერეული კომისია უნდა შექმნილიყო, რომელსაც მხოლოდ ზემოთ ჩამოთვლილი 7 სასოფლო-საზოგადოების ფარგლებში უნდა ემოქმედა. აღნიშნული დოკუმენტი ოსური საკითხის გადაწყვეტას შიდა ქართლში იმ ეტაპზე შექმნილი ურთულესი სიტუაციის მაქსიმალურად გათვალისწინების საფუძველზე ახდენდა. იმ შემთხვევაში, თუკი ამ დადგენილებას საქართველოს რეეკომი სამოქმედო პროგრამად აღიარებდა, ადმინისტრაციული საზღვრების დამდგენი შერეული კომისია ფაქტის წინაშე აღმოჩნდებოდა და საზღვრებთან მიმართებაში მხოლოდ „კოსმეტიკური“ ცვლილებების შეტანის შესაძლებლობა მიეცემოდა. ჩემს მიერ ზემოთ მოტანილ დოკუმენტს, დამოუკიდებელი საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს 1919 წლის პროექტთან მიმართებაში ის უპირატესობა გააჩნდა, რომ რაჭისა და შორაპნის მაზრების ტერიტორიებს არ ეხებოდა. „სამხრეთ ოსეთის“ შემადგენლობაში დასახლებილი მაზრებიდან არცერთი სასოფლო საზოგადოება და სოფელი არ შეყავდა. ამ ფაქტის გათვალისწინებიდან გამომდინარე, ეს დადგენილება ოსურ სეპარატიზმს ფრთებს მაქსიმალურად უკვეცავდა, საქართველოს წინაშე წამოჭრილ შიდა ქართლის მთიანი ზოლის არსებულ ოსურ პრობლემას, გორის მაზრის ჩრდილოეთ ნაწილში ქართული მოსახლეობის ტერიტორიული შევიწროების გარეშე, ძირითადად ქართველთა სასარგებლოდ წყვეტდა. მანამდე მიღებული დადგენილებების ფონზე, იგი უდაოდ წინგადადგმულ ნაბიჯად ჩაითვლებოდა იმ შემთხვევაში, თუკი მას საქართველოს რეეკომი დაამტკიცებდა, კანონის დატვირთვის ფუნქციას შეძენდა და რეალურად ამოქმედებდა.

დოკუმენტური მასალით ირკვევა, რომ შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატს, ოსური პრობლემის აღნიშნული ფორმით გადაწყვეტა იმ ეტაპზე ერთადერთ ამოსავალ საშუალებად მიაჩნდა. იგი

დადგენილების პრაქტიკულად განხორციელებას და საქართველოს რევკომის ფაქტის წინაშე დაყენებას ყოველმხრივ ცდილობდა. ამის საუკეთესო ნიმუშად 20 ივლისის დადგენილების მიხედვით „სამხრეთ ოსეთის“ ავტონომიური ოლქის საზღვრების რუკის შესადგენად მიღებული გადაწყვეტილება გამოდგება. დასახული მიზნის განსახორციელებლად, შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარი ბ.კვირკველია, საქმეთა მმართველი ივ.ყიფიანი და ადმინისტრაციულ ერთეულთა განყოფილების გამგე გრ.გველესიანი, რესპუბლიკის მთავარი შტაბის ტოპოგრაფიული განყოფილებისადმი გაგზავნილი ოფიციალური წერილით (1921 წლის 8 აგვისტო), საქართველოს ხუთ ვერსტიანი ტოპოგრაფიული და ფიზიკური რუკის ახალი გამოცემის ადმინისტრაციულ ერთეულთა განყოფილებისადმი გაგზავნას მოითხოვდა. ჯერ-ჯერობით შეუძლებელი ხდება იმის დადგენა, აღნიშნული მოთხოვნა დაკმაყოფილებილი იქნა თუ არა. დაბეჯითებით შეიძლება იმის თქმა, რომ „სამხრეთ ოსეთის“ ავტონომიის ტერიტორიისა და მისი რევკომის მოქმედების საზღვრების გარკვევით, საქართველოს უმაღლესი სახელისუფლებო ორგანოების მთელი რიგი უწყებებიც იყო დაინტერესებული. ამის დადასტურებას ჯანმრთელობის სახალხო კომისარიატის სამკურნალო განყოფილებისა და იუსტიციის სახალხო კომისარიატის მიერ შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატისადმი შეკითხვის სახით გაგზავნილი წერილები (1921 წლის 28 ივლისი №1850; 1921 წლის 15 აგვისტო №253) წარმოადგენს. ამ დოკუმენტებში ხაზგასმით იყო მითითებული, რომ შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატს ზემოაღნიშნული უწყებებისადმი ეცნობებინა; რა ტერიტორიას მოიცავდა „სამხრეთ ოსეთის“ სამაზრო ერთეული და იმავე „სამხრეთ ოსეთის“ რევკომს რა საზღვრებში ჰქონდა მოქმედების უფლება. ამ საკითხთან დაკავშირებით, შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარის, საქმეთა მმართველის და ადმინისტრაციულ ერთეულთა განყოფილების გამგის ხელმოწერით გაგზავნილი საპასუხო წერილები (1921 წლის 10 აგვისტო №23; 1921 წლის 20 აგვისტო №29), 1921 წლის 20 ივლისის დადგენილების პირველ მუხლს ემყარებოდა და შემდეგი ფორმულირებით იყო წარმოდგენილი: „გაცნობებთ, რომ თანახმად დროებით სახელმძღვანელოდ მიღებული დადგენილებისა (ამა წლის 20 ივლისის დადგენილება შინ. საქ. სახ. კომისარიატისა) სამხრეთ ოსეთის რევკომის მოქმედების ფარგლები ისაზღვრება შვიდი შემდეგი სოფლის საზოგადოებით: 1) ორტევით, 2) ბელოთით, 3) ყორნისით, 4) ჯავით, 5) ყემულთით, 6) როკით და 7) წუნარით. ამასთანავე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ორტევის, ბელოთის და წუნარის საზოგადოებაში შედის რვა წმინდა ქართული სოფლები (ვანათი, აწრისხევი,

საცხენეთი, ხოშურა, ხადურიანთკარი, დვანი, ზემო ავნევი და ქვემო ავნევი), რომელნიც დროებით, ვიდრე საკითხი მათ შესახებ საბოლოოდ გადაწყდებოდეს, ზემოთ აღნიშნული დადგენილების თანახმად დატოვებულნი არიან ადმინისტრაციულად ცხინვალის რაიონში და მაშასადამე სამხრეთ ოსეთის რეეკომს არ ექვემდებარება.“

საარქივო მასლის შესწავლის შედეგად ირკვევა, რომ შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის დონეზე შექმნილი ასეთი სახის ოფიციალური დოკუმენტების მიუხედავად, საქართველოს მაშინდელი მმართველი ხელისუფლებისა და კავშიურის ძალისხმევით, შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის 1921 წლის 20 ივლისის დადგენილებას პრაქტიკულად არ უმუშავია. ამის დადასტურებას, შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარის მიერ, საქართველოს რეეკომის თავმჯდომარისადმი 1921 წლის ნოემბერში გაგზავნილი შუამდგომლობა წარმოადგენს. შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარი, რეეკომის თავმჯდომარეს თხოვნით მიმართავდა; ქართველთა და ოსთა შორის ურთიერთობის მონესრიგებამდე, რევოლუციური კომიტეტის ხელმძღვანელობას, „სამხრეთ ოსეთის“ ადმინისტრაციული ერთეულის შექმნის საკითხზე დროებით თავი შეეკავებოდა და ძალაში 1921 წლის 20 ივლისის დადგენილება დაეტოვებინა. ამ წინადადების მიღება, „სამხრეთ ოსეთის“ რეეკომის უსაზღვრო პრეტენზიების შეკვეცას და კონკრეტულ სამართლებრივ საზღვრებში მოქცევას ნიშნავდა. სამწუხაროდ, ეს კანონიერი თხოვნა იმ ეტაპზე გათვალისწინებული არ იქნა. ამ ფაქტმა, „სამხრეთ ოსეთის“ რეეკომსა და საერთოდ, ოს სეპარატისტებს აქტიურად ამოქმედების სტიმული მისცა. მხედველობაში მაქვს, ოსი სეპარატისტების მიერ ჩაფიქრებულ საზღვრებში „სამხრეთ ოსეთის“ ტერიტორიის სამართლებრივად დაკანონების თავგამოდებული მცდელობა. ამ მიმართულებით, ოსების პარტიული ელიტა, დროის ფაქტორისა და პოლიტიკური სიტუაციის გათვალისწინებით, კოორდინირებულად შესაშური ენრგიით მოქმედებდა. ამის საუკეთესო დადასტურებას, „სამხრეთ ოსეთის“ რეეკომის, პარტკომისა და პასუხისმგებელი პარტიული მუშაკების 1921 წლის 6-8 სექტემბრის გაერთიანებული სხდომის მასალები წარმოადგენს. მიღებული დოკუმენტებიდან, ამჯერად ყურადღებას „სამხრეთ ოსეთის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის საზღვრების პროექტზე“ შევაჩერებ. მასში, „სამხრეთ ოსეთის“ სასაზღვრო ხაზი მთების (სიმაღლეების ჩვენებით), ბორცვების, ხევების, მდინარეების და სოფლების დასახელებითაა წარმოდგენილი. ამ პროექტის მიხედვით, რაჭის, შორაპნის, გორისა და დუშეთის მაზრებიდან „სამხრეთ ოსეთის“ შემადგენლობაში 1 ქალაქი (ცხინვალი) 21 სოფლის საზოგადოება და მხოლოდ ის 47 სოფელია დასახელებული, რომლის

მოსახლეობა ძირითადად ქართული იყო და „სამხრეთ ოსეთის“ შემადგენლობაში შეყვანაზე ხელისუფლებას შეიძლება უარი ეთქვა. რაც შეეხება ჩამოთვლილი სოფლების ბოლოში დართულ – სხვას, ძნელი სათქმელია, ამ ცნებაში ოსი სეპარატისტები კიდევ რამდენ სოფელს გულისხმობდა.

თუკი ოსების ეროვნული საბჭოს მიერ 1918 წლის 10 იანვარს ამიერკავკასიის კომისარიატისადმი წარდგენილ პროექტში და ოსი სოციალ-დემოკრატების 1919 წლის აპრილში მიღებულ დადგენილებაში გაცხადებულ პრეტენზიებს „სამხრეთ ოსეთის“ რევკომისა და პარტკომის 1921 წლის 6, 8 სექტემბერის სხდომაზე მიღებულ ერთობლივ პროექტს შევადარებთ, დავრწმუნდებით, რომ ამჯერად, ოსი სეპარატისტების მხრიდან ქართული ტერიტორიების მიტაცებისა და მისი „სამხრეთ ოსეთად“ დაკანონების მადა თითქმის იდენტური იყო. ოსების ასეთ მიზანმიმართულ სწრაფვას, საქართველოში იმ ეტაპზე სამთავრობო დონეზე შექმნილი პოლიტიკური სიტუაციაც უწყობდა ხელს. დოკუმენტური მასალის საფუძველზე დგინდება, რომ აღნიშნული პროექტის ავტორებმა, მხოლოდ ის სოფლები დაასახელა, რომლებიც გეოგრაფიული, ეკონომიკური და მოსახლეობის ეროვნული შემადგენლობის თვალსაზრისით, „სამხრეთ ოსეთის“ საზღვრებში მოსალოდნელ მოხვედრას, სამთავრობო კომისიის მხრიდან კითხვითი ნიშნის ქვეშ აყენებდა. ასეთი სვლით, ოსი სეპარატისტები თავს წინასწარ იზღვევდა იმ თვალსაზრისით, რომ საზღვრების დამდგენი კომისიის სხდომებზე წარმოქმნილი დისკუსიის დროს, უკიდურეს შემთხვევაში „დამთმობლის“ სცენარი გაეთამაშებინა და „კომპრომისული“ ვარიანტის შეთავაზების შესაძლებლობა მისცემოდა. ასეთი პოლიტიკური ეშმაკობით ფიქრობდნენ „სამხრეთ ოსეთის“ ტერიტორიის მათ მიერ ჩაფიქრებულ ძირითად საზღვრებში შენარჩუნებას. ისიც ანგარიშგასანევია, რომ ეს პროექტი, სამთავრობო კომისიის შექმნასა და მის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებს უძლოდა წინ. ამ ფაქტით, ოსი სეპარატისტები მთავრობას არა მარტო თავის პოზიციას სთავაზობდა, არამედ „სამხრეთ ოსეთის“ მოსალოდნელი ტერიტორიული საზღვრების წინასწარ აფიშირებას აკეთებდა. ხელისუფლებაზე და მისგან შექმნილი კომისიის წევრებზე გარკვეული ზემოქმედების მოხდენას ცდილობდა. როგორც საარქივო მასალებიდან ირკვევა, აღნიშნული დოკუმენტი ოსებმა საქართველოს რევკომს წარუდგინა. იგი რევკომის 1921 წლის 16 ნოემბრის პრეზიდიუმის სხდომაზე განიხილა და მიღებულ დადგენილებას შემდეგი სახის ფორმულირება მისცა: „საზღვრების საკითხის გადაწყვეტა მანამ გადაიდოს, ვიდრე ადგილობრივ მომუშავე კომისია სათანადო მოხსენებას წარმოადგენს.“ [1, 92, 106] დადგე-

ნილებში ნახსენებ „ადგილობრივ მომუშავე კომისიაში“ – გორისა და შორაპნის მაზრებში ადგილებზე საქმის შესასწავლად შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის მიერ გაგზავნილი კომისიები (კომისიის თავმჯდომარეები: იობიძე, რატიშვილი, ხოველიძე, შველიძე) უნდა იგულისხმებოდეს. სწორედ მათ მიერ შეკრებილი მასალები დაედო საფუძვლად იმ მოხსენებას, რომელიც შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის საქმეთა სამმართველომ საქართველოს რევკომს 1921 წელს გადაუგზავნა.

საქართველოს რევკომის დადგენილებიდან ჩვენს მიერ მოტანილი ამონაწერის მიხედვით, „სამხრეთ ოსეთის“ საზღვრის საკითხის გადანყვეტა, ადგილებზე მომუშავე კომისიების მოხსენებებზე დაყრდნობით გაკეთებული განმაზოგადებელი დასკვნის შექმნამდე უნდა გადადებულიყო. მიუხედავად ამისა, ზემოაღნიშნული დადგენილების მიღებიდან მეორე დღეს (17 ნოემბერი), საქართველოს კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმმა, ა.ჯატიევისა და მ.ორახელაშვილის მოხსენებების საფუძველზე, საწინაარმდეგო ხასიათის დადგენილება მიიღო. ამ დოკუმენტის მიხედვით, ქალაქი ცხინვალი ჯერ კიდევ არარსებული „სამხრეთ ოსეთის“ ავტონომიური ოლქის ცენტრად იქნა გამოცხადებული.[2. 67] ამ ფაქტით, საქართველოს რევკომის 16 ნოემბრის დადგენილების ანუღირება მოხდა. ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმის 17 ნოემბრის დადგენილებას რომ სამართლებრივი სახე შეეძინა, „სამხრეთ ოსეთის“ პოლიტიკური ერთეულის სასაზღვრო ხაზის გავლება ისეთი კომისიისათვის უნდა დაევალებინათ, რომელიც საბოლოო დასკვნაში მმართველი პარტიის პოზიციას გაიზიარებდა. მითუმეტეს, „სამხრეთ ოსეთის“ საზღვრის გამორკვევასთან დაკავშირებით, კავბიუროს 1921 წლის 31 ოქტომბრის დადგენილება, საქართველოს რევკომისა და „სამხრეთ ოსეთის“ აღმასრულებელი კომიტეტის წარმომადგენლებისგან ერთობლივი კომისიის შექმნას ითვალისწინებდა. [2, 67] ცნობილი ფაქტია, რომ ამ მიმართულებით პრაქტიკული ნაბიჯი საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმის 1921 წლის 23 ნოემბრის დადგენილებით გადაიდგა. ამ შემთხვევაში, „სამხრეთ ოსეთის“ საზღვრების გამიჯნავი „შერეული“ კომისიის (კ. კაკაბაძე – თავმჯდომარე, ელერდოვი, შოტი, ა.ჯატიევი, ს.გაგლოევი) შექმნა მაქვს მხედველობაში. თუკი კომისიის ეროვნულ შემადგენლობას გადავხედავთ, პარტიეტის პრინციპის დარღვევა (ერთი ქართველი და 4 არაქართველი) აშკარად წარმოჩნდება. არადა, საკითხის მოგვარება, მხოლოდ ოს-ქართველთა შემადგენლობით შექმნილი კომისიისათვის უნდა მიენდოთ. თუკი ეს არ გაკეთდა, წინასწარ გამიზნული ქმედებით იყო განპირობებული, რადგან კომისიის

სხდომებზე ნებისმიერი სადაო საკითხის მიღება-არმიღება, ხმათა უმრავლესობით წყდებოდა.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეკვეთის ფორმით წინასწარ იქნა განსაზღვრული თუ როგორი სახის დადგენილება უნდა მიეღო კომისიას. ამის დამადასტურებლად, იმავე კომისიის პირველ სხდომაზე (მომხსენებელი ელერდოვი), მიღებულ დადგენილებაში ვკითხულობთ: „უზრუნველყოფილი იქნას საქართველოს ცენტრალური კომიტეტის დადგენილების (1921 წ. 17 ნოემბერი შ.ვ.) ცხოვრებაში განხორციელება, რომლითაც ცხინვალის სამხრეთ ოსეთის ადმინისტრაციულ ცენტრად იქნა ცნობილი.“ [1, 3, 168] დოკუმენტს კომისიის სამი წევრი და მდივანი აწერდა ხელს. ეს იმას ნიშნავდა, რომ კომისიის მიერ შემოხაზულ „სამხრეთ ოსეთის“ საზღვრებში ცხინვალის აუცილებლად უნდა შესულიყო. თუკი ეს მითითება შესრულდებოდა, ბუნებრივია, ცხინვალის ჩრდილოეთით მდებარე 51 წმინდა ქართული სოფელი „სამხრეთ ოსეთის“ შემადგენლობაში მოექცეოდა. დასახული ამოცანის განხორციელება გარკვეულ სირთულეებთან იყო დაკავშირებული იმ თვალსაზრისით, რომ „სამხრეთ ოსეთის“ რევეკომისა და მისადმი დაქვემდებარებული მილიციის განყოფილებებისაგან განანამები ქართული მოსახლეობის პოზიციის გარკვევა აუცილებლობას წარმოადგენდა. ამის საჭიროება კ.კაკაბაძის კომისიის წევრებს კარგად ესმოდათ. მითუმეტეს, შიდა ქართლის ქართველთა დაძაბულობის მშვილდი იმდენად იყო დაჭიმული, რომ მის არგათვალისწინებას შეიძლება უბედურების ტალღის აგორება მოყოლოდა. ამ შემთხვევაში, კომისიამ გულშემატკივრის ნილაბი აიფარა და მოსალოდნელი ააღებადი ცეცხლის განელების მიზნით, ცხინვალში ექვსკაციანი შემადგენლობით ჩავიდა. მას ხალხისთვის გარეგნულად უნდა ეჩვენებინა, რომ გამოკითხვისა და პრობლემის საფუძვლიანად შესწავლის შედეგად ობიექტური დასკვნა გაკეთდებოდა. ეს იყო ცხინვალის რაიონის ქართული სოფლების მოსახლეობისათვის წინასწარგათვალისწინებული სატყუარი ბადე. ასეთი განცხადების გაკეთების შესაძლებლობას ის საარქივო დოკუმენტური მასალები იძლევა, რომელიც კ.კაკაბაძის კომისიის მხილებას შეიცავს. მხედველობაში მაქვს ქართული სოფლის მოსახლეობის მიერ მთავრობისადმი გაგზავნილი საპროტესტო წერილები. ამ მასალებიდან ირკვევა, რომ 1921 წლის 5 დეკემბერს ცხინვალში გამართული ქართული სოფლების წარმომადგენელთა კრებას, ცხინვალის ჩრდილოეთით არსებული 45 ქართული სოფლის 5-5 წარმომადგენელი ე.ი. 225 კაცი ესწრებოდა. განსახილველად დღის წესრიგში ერთადერთი საკითხი იყო შეტანილი; ცხინვალის და მისი რაიონის „სამხრეთ ოსეთის“ ადმინისტრაციულ მმართველობაში მოსა-

ლოდნელი გადასვლის შესახებ – მოხსენება ელერდოვმა გააკეთა. მისი აზრით, „სამხრეთ ოსეთისადმი“ ცხინვალის გადაცემაზე და ავტონომიური ოლქის ადმინისტრაციულ ცენტრად გამოცხადებაზე ქართველები წინააღმდეგნი არ უნდა ყოფილიყვნენ. აქედან გამომდინარე, პრინციპულად დააყენა საკითხი, რათა ეს პოზიცია კრების მონაწილე დელეგატებსაც ოფიციალურად დაედასტურებინა. ელერდოვის მიერ შეთავაზებული წინადადება ქართველების მიერ უარყოფილი იქნა. ამ გადაწყვეტილების მიღებაში ისინი ერთსულოვანნი იყვნენ. ამის შესახებ ერთ-ერთ დოკუმენტში ვკითხულობთ: „რაც შეეხება... ქ.ცხინვალი თავისი რაიონით გადაეცეს სამხრეთ ოსეთს, ასეთი მოთხოვნილება კრებამ მიზანშეუწონლად და უკანონოდ სცნო, რადგან იგი გამოიწვევს ჩვენი ერის პოლიტიკურად და ზნე-ჩვეულებრივ დაჩაგვრა-დამონაგებას. კრებამ დიდი პროტესტი ერთხმად განუცხადა კომისიას ცხინვალის და მისი რაიონის სამხრეთ ოსეთის მართვა-გამგეობაში გადაცემის შესახებ.“ ეს იმას ნიშნავდა, რომ ცხინვალი და მის ჩრდილოეთ ნაწილში მდებარე 45 ქართული სოფელი, „სამხრეთ ოსეთის“ შემადგენლობაში არ უნდა შესულიყო და ოფიციალურად გორის მაზრას დაქვემდებარებოდა. მომხდარი ფაქტით, კ. კაკაბაძემ და ელერდოვმა, შესაბამისი უწყებისაგან მიღებული დავალება ვერ შეასრულა. ამიტომ იყო, რომ კომისიის ხელმძღვანელობამ, კრების მონაწილეთა ნების გამომხატველი რეზოლიუციის იმ დღესვე წაკითხვისაგან თავი შეიკავა. კრებაზე წარმოდგენილ დელეგატებს განუცხადა, რომ რეზოლიუციის ტექსტს მეორე დღეს გააცნობდა, ხოლო რამდენიმე დღეში შესაბამის დოკუმენტს თითოეული სოფლის რეკომს წერილობით გადაუგზავნიდა. ამ ხერხით, კრების მონაწილე 225 ქართველი დელეგატი ექსცესების გარეშე დაითხოვა. იმავე დელეგატებიდან, თითო წარმომადგენელი – 45 კაცი მეორე დღესაც ცხინვალში დარჩა და კომისიისაგან რეზოლიუციის ტექსტის მიღებას ელოდებოდა. ამასთან დაკავშირებით, სოფელ ტირძნისის თემის მცხოვრებთა 26 დეკემბრით დათარიღებულ განცხადებაში ვკითხულობთ: „საგამომძიებლო კომისიას დელეგატებმა მოსთხოვეს წერილობით ეცნობებინათ... გამოძიების შედეგები და მიღებული რეზოლიუცია. პასუხს მეორე დღემდის უცადეს... მაგრამ ამაოდ. მათ ვერა გაიგეს რა და თავიანთ სახლებში დაბრუნდნენ. ეგონათ, სიმართლეს რეკომის შემწეობით გავიგებთო, მაგრამ ვერა გაიგეს რა და დარჩნენ მოტყუებულნი. დღემდისაც ველოდით – გავიგებთ რამესო, მაგრამ ტყუილად.“ კ.კაკაბაძის კომისიის ამ ქმედებამ, ცხინვალის რაიონის ქართული სოფლების მოსახლეობის საფუძვლიანი გულისწყრომა და პროტესტი გამოიწვია. ამის უდაო დადასტურებას 1921 წლის 24

დეკემბრიდან 31 დეკემბრის ჩათვლით, საქართველოს მთავრობის სახელზე გაგზავნილი წერილები წარმოადგენს. ქართული სოფლის მოსახლეობა კატეგორიული ფორმით მოითხოვდა: ა) „გაგვაგებინონ შინაარსი იმ გადაწყვეტილებისა, რაც გადაწყდა მთავრობის კომისიის მიერ დაბა ცხინვალში სახალხო ყრილობის დროს, რომელი ყრილობაც მოწვეული იყო კომისიის მიერ დეკემბრის პირველ რიცხვებში.“ ბ) „თუ რამდენად გაუნია ანგარიში კომისიამ ხალხის პროტესტს, ან რანაირი რეზოლიუცია გამოიტანა, არის თუ არა იგი ხალხის სურვილის დამაკმაყოფილებელი, დღევანდლამდის ამ კომისიის დადგენილების შინაარსის შესახებ ჩვენ არაფერი არ გაგვიგია. ამიტომ ამაზედ მივმართავთ ს.ს.რ. მთავრობას, რათა ჩვენ მიერ ამორჩეული დელეგატების პირით გვაცნობოს ვითარება ამ ფრიად საჭირო საკითხის შესახებ.“ გ) „კომისიის მიერ დაბა ცხინვალში მოწვეული რაიონის სოფლების წარმომადგენელთა ყრილობაზე გამოირკვა, რომ ხალხი ერთხმად წინააღმდეგია საქართველოს რესპუბლიკას ჩამოშორდეს ცხინვალის რაიონი და მიენეროს ოსეთის რესპუბლიკას. მიუხედავად ასეთი აშკარა პროტესტისა, ყრილობაზე ოფიციალურად არ იყო გამოტანილი რეზოლიუცია... ასეთი მოპყრობა მშრომელი ხალხისადმი სრულიად უსამართლოდ მიგვაჩნია, ვინაიდან ხალხმა არ იცის, კომისია რა აზრით და გადაწყვეტილებით წარსდგება ს.ს.რ. მთავრობასთან ამ ფრიად მწვავე და მნიშვნელოვანი საკითხის შესახებ.“ იმავე დოკუმენტებით ირკვევა, რომ ცხინვალის რაიონის სოფლების ქართველობამ, ყოველი სოფლიდან ნდობით აღჭურვილი თითო წარმომადგენელი აირჩია და 40 კაციანი დელეგაცია, აღნიშნულ საპროტესტო წერილებთან ერთად, თბილისში საქართველოს მთავრობისა და შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის წინაშე წარსდგა. ამ ფაქტმა, კ.კაკაბაძის კომისია იძულებული გახადა, ცხინვალის ქართული სოფლების 1921 წლის 5 დეკემბრის კრების რეზოლიუცია ოფიციალურად შეედგინა. იძულებული გახდა იმითომ ვამბობთ, რომ ამის თქმის შესაძლებლობას თვით იმავე რეზოლიუციის ტექსტი იძლევა. მართალია, ამ დოკუმენტით „სამხრეთ ოსეთისადმი“ ცხინვალის გადაცემის საკითხთან მიმართებაში კრების მონაწილეთა პროტესტია დადასტურებული, მაგრამ, იქვე აღნიშნულია, რომ კრების უმრავლესობა კულაკურ-მენშევიკურ ელემენტს წარმოადგენდა, რომლებმაც ადგილობრივ კომუნისტებს, თითქოს მათ წინააღმდეგ სიტყვით გამოსვლის შესაძლებლობა არ მისცა. [3, 69, 174] ამ დოკუმენტიდან ისე გამოდის, რომ ცხინვალის ჩრდილოეთით მდებარე 45 ქართული სოფლის მიერ წარგზავნილი 225 დელეგატი, კულაკები და მენშევიკები იყვნენ მხოლოდ იმის გამო, რომ ცხინვალისა და 45 ქართული სოფლის „სამხრეთ ოსეთისადმი“ გადაცე-

მას მხარი არ დაუჭირა. რეზოლუციის მეორე ნაწილის ფორმა ამ შემთხვევაში აშკარად დარღვეულია. მხედველობაში მაქვს კულაკურ-მენშევიკური ელემენტების მხრიდან კომუნისტებისადმი სიტყვის არმიცემაზე ყურადღების გამახვილება. რამდენადაც საქმე ქართველთა კრების მიერ მიღებულ რეზოლუციასთან გვაქვს, დაბეჯითებით შეიძლება იმის თქმა, რომ ცხინვალის ქართველთა კრებაზე, კომისიის წევრები რეზოლუციის ასეთი სახის ტექსტის წარდგენას ვერ გაბედავდნენ. უკიდურეს შემთხვევაში, კრების მონაწილეთა შეურაცმყოფელი (კულაკურ-მენშევიკური ელემენტები) რეზოლუციის ბოლო ნაწილს, იგივე კრება ნამდვილად არ დაამტკიცებდა. მეორე მხრივ, მომხდარი ფაქტი გარკვეული ფორმით შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატისადმი გაგზავნილ საპროტესტო წერილებშიაც აისახებოდა. ზემოაღნიშნული რეზოლუციისადმი კომისიის მხრიდან იდეოლოგიური დატვირთვის მიცემა, რომელიც უწყების წინაშე თავის მართლების მცდელობას წარმოადგენდა. ამის ერთ-ერთ საფუძველს იმავე კომისიის მიერ 5 დეკემბერს ცხინვალში ჩატარებული ქართული სოფლების კომუნისტური უჯრედების კრების მიერ მიღებული დადგენილება იძლევა. ამ დოკუმენტით, ცხინვალი, ჯერ კიდევ არარსებული „სამხრეთ ოსეთის“ ავტონომიური ოლქის ცენტრად იქნა გამოცხადებული. [1, 3, 169]

ჩვენს მიერ მოტანილი ფაქტებით აშკარად იკვეთება, რომ ეს დოკუმენტი, ცხინვალის ქართველთა კრების გადანაცვეტილების საპირისპიროდ იქნა მიღებული. კომისიის წევრებს მათი დამკვეთისადმი უნდა დაედასტურებინა, რომ, თუკი ცხინვალის რაიონის „კულაკურ-მენშევიკური“ ნაწილი „სამხრეთ ოსეთისადმი“ ცხინვალისა და 45 ქართული სოფლის გადაცემის წინააღმდეგ გამოდიოდა, იმავე რაიონის კომუნისტური უჯრედების წარმომადგენლები (რაოდენობა დასახელებული არ არის) განსხვავებულ პოზიციაზე იდგა და „სამხრეთ ოსეთის“ რეკომის ინტერესებს იცავდა. ხელისუფლების მხრიდან ქართველთა საწინააღმდეგოდ გამიზნული ჩანაფიქრი, კომისიამ მხოლოდ ნაწილობრივად შეასრულა. მიუხედავად ამისა, შემდეგი ნაბიჯის გადასადგმელად მან გარკვეული საფეხური მოამზადა. ამ შემთხვევაში „სამხრეთ იოსეთის“ საზღვრის გამმიჯნავი კომისიის 1921 წლის 8 დეკემბრის სხდომის № 4 ოქმი მაქვს მხედველობაში. ეს დოკუმენტი ორი ნაწილისგან შედგება. პირველი, უშუალოდ „სამხრეთ ოსეთის“ საზღვარს ეხება. ამ დოკუმენტში სასაზღვრო ხაზი მთების, მაღლობების, უღელტეხილების (სიმაღლეების ჩვენებით), მდინარეების, ხევების და სოფლების დასახელებით არის წარმოდგენილი. თუკი მას ოსების მიერ 1921 წლის 6-8 სექტემბერს მიღებულ პროექტს შევადარებთ, აღმოჩნდება რომ მასში მხოლოდ უმნიშვნელო „კოსმე-

ტიკური“ ცვლილებაა შეტანილი. როგორც ჩანს, მთავრობის წინაშე პირნათლად გამოსვლის მიზნით, კ.კაკაბაძის კომისიამ, პრობლემის საფუძვლიან შესწავლას თავი აარიდა, ოსების მიერ შედგენილ პროექტს დაეყრდნო და სასაზღვრო ხაზის აღმნიშვნელი მთების, უღელტეხილების (სიმაღლეების ჩვენებით), ხევების, მდინარეებისა და დასახლებული პუნქტების გეოგრაფიული სახელწოდებები უცვლელი თანმიმდევრობით გაიმეორა. გამოტოვებულია მხოლოდ სიმაღლე – 7,234 და სოფელი მრტკადჟინი. ჩვენს მიერ ზემოთ მოტანილი ფაქტებიდან ირკვევა, რომ შიდა ქართლის ტერიტორიის მისატაცებლად და „სამხრეთ ოსეთად“ გასათავისებლად, საქართველოს მთავრობა და მის მიერ შექმნილი კ. კაკაბაძის კომისია ოს სეპარატისტებს აშკარად უწყობდა ხელს. ამ დანაშაულებრივი ქმედების და ტენდენციურობის შენიღბვის მიზნით, იმავე ოქმის მეორე ნაწილს კომისიამ შემდეგი სახის ფორმულირება მისცა: 1) სასაზღვრო ხაზის შესახებ შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატისა და „სამხრეთ ოსეთის“ რევკომის წარმომადგენლებს შორის, კომისიის სხდომაზე თითქოს რაიმე სახის ურთიერთსაინტერესო პრეტენზია არ გამოთქმულა; 2) სადაო საკითხების გამოკვლევას, არსებული მასალების დამატებითი შემოწმების საფუძველზე კომისია ადგილებზე მოახდენდა. დოკუმენტის ეს მეორე ნაწილი, წინააღმდეგობაში მოდის პირველთან იმ თვალსაზრისით, რომ ა) „სამხრეთ ოსეთის“ სასაზღვრო ხაზი, კომისიის მიერ ნაჩქარევად მიღებული დადგენილებით ფაქტიურად იქნა დაადასტურებული, რის გამოც მისი საფუძვლიანად გადასინჯვის შესაძლებლობა სათავეშივე გამოირიცხა; ბ) კომისიის მიერ „სამხრეთ ოსეთის“ ტერიტორიის შემოფარგვლის ეს პროცედურა, არსებული მასალების დამატებითი გადამოწმებისა და სადაოდ ქცეული საზღვრის საკითხის ადგილებზე გამოკვლევის გვერდის ავლით განხორციელდა. ასეთი ლოგიკური წინააღმდეგობის შემცველ ოქმს, ხელს კომისიის თავმჯდომარე კ.კაკაბაძე აწერდა. მისი ერთი პირი საქართველოს რევკომს, ხოლო მეორე შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის ადმინისტრაციულ ერთეულთა განყოფილებას გადაეგზავნა.

საარქივო მასალებიდან ირკვევა, რომ კ.კაკაბაძის კომისიის მიერ შედგენილი ეს დოკუმენტი, შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატთან არსებული ადმინისტრაციულ ერთეულთა განყოფილების ხელმძღვანელის გრ.გველესიანის საგანგებო განხილვის საგანი გახდა. ამის დამადასტურებლად, შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის სახელზე მის მიერ გაგზავნილი მოხსენება გამოდგება. თუ რა პოზიცია დაიჭირა გრ.გველესიანმა ამ პროოსურ და ანტიქართულ დადგენილებასთან მიმართებაში, ამის საილუსტრაციოდ იმავე მოხსენ-

ნებიდან შესაბამის ამონაწერს მოვიტან და შიდა ქართლის ქართული სოფლების ინტერესებიდან გამომდინარე, კ.კაკაბაძის კომისიის საქმიანობას თავად მკითხველმა გამოუტანოს განაჩენი. „1) კომისიის მიერ საზღვრების შესახებ მიღებულ დადგენილებას – წერს გრ.გველესიანი – პარტიისა და მთავრობის სანქცია არ აქვს, ამიტომ, დეკრეტის შედგენის დროს მას არავითარი სავალდებულო და სახელმძღვანელო მნიშვნელობის ძალა არ ექნება, რადგან კომისიის ეს ოქმი დამტკიცებული და დადასტურებული არ არის მთავრობისა და პარტიის ცენტრალური კომიტეტის მიერ. ეს სხვათა შორის იქედანაც ჩანს, რომ პარტიის 12 დეკემბრის და მთავრობის 20 დეკემბრის დადგენილებებში ნათქვამი არ არის იმის შესახებ, რომ კომისიის ამ დადგენილებას სავალდებულო ძალა ეძლეოდა. პირიქით, მეორე მუხლი ორივე დადგენილებისა საჭიროდ სცნობს საზღვრების დეტალიზაციას. ცხადია, ეს ოქმი ჩვენ შეგვიძლია გავსინჯოთ როგორც მარტო მასალა საზღვრების საკითხში; 2) და როგორც მასალა რომ გავსინჯოთ, კომისიის დადგენილება რადიკალურად ეწინააღმდეგება პარტიისა და მთავრობის ზემოთ აღნიშნულ დადგენილებებს: ა) სამხრეთ ოსეთის ავტონომიურ ოლქში შეტანილია დასავლეთით რაჭისა და შორაპნის მაზრის ნაწილები; ბ) აღმოსავლეთით დიდი ნაწილი დუშეთის მაზრისა; გ) სამხრეთით, სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის ტერიტორიაში შეტანილია მთელი წყება სოფლებისა, რომელნიც პარტიისა და მთავრობის ზემოთ აღნიშნულ დადგენილებათა თანახმად (მუხლი მე-სამე), შეტანილი უნდა იქნას ამ ტერიტორიაში მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ გორის მაზრის ოსთა შორის ქართული მოსახლეობა თუ მეზობლად მცხოვრები, გამოთქვამს თავის კატეგორიულ სურვილს – დადგეს ოსთა ავტონომიური ხელისუფლების ქვეშ. მანამდე კი ეს ქართველი მოსახლეობა ექვემდებარება გორის მაზრის ხელისუფლებას.“ მართალია, გრ.გველესიანის ეს პოზიცია დოკუმენტურ მასალას ემყარებოდა და საფუძვლიან არგუმენტებს შეიცავდა, მაგრამ, კ.კაკაბაძის კომისიის საქმიანობასთან და მის მიერ შექმნილ პროექტთან მიმართებაში, უარყოფითი დამოკიდებულება ხელისუფლებას გამოკვეთილი ფორმით არ დაუფიქსირებია. ყოველ შემთხვევაში, „სამხრეთ ოსეთის“ საზღვრების საკითხზე მიღებულ დადგენილებებში ასეთი რამ არ დასტურდება. ისეთი შთაბეჭდილება იქმნება, რომ საქართველოს რევკომი და ცენტრალური კომიტეტი, მის მიერ შექმნილი კომისიისაგან (კ.კაკაბაძის კომისია) შემუშავებული ანტიქართული პროექტის ოფიციალურ კრიტიკას შეგნებულად გაურბოდა. ასეთი შეხედულების გამოთქმის საფუძველს, საქართველოს კომპარტიის პლენუმის, პოლიტბიუროს და ორგბიუროს 1921 წლის 12 დეკემბრის და სა-

ქართველოს რევკომის პრეზიდიუმის იმავე წლის 20 დეკემბრის დადგენილებები (№ 39, № 94) იძლევა. მართალია, 12 დეკემბრის სხდომებზე კ. კაკაბაძის, გ.გაგლოვეის და ბ.კვირკველიას მოხსენებები იქნა მოსმენილი, მაგრამ, მისი მიკვლევა შეუძლებელი გახდა. არადა, დღევანდელი გადასახედიდან ამ მასალების განსაკუთრებული ღირებულება იმაში მდგომარეობს, რომ მისი მეშვეობით შესაძლებლობა მოგვცემოდა გავვერკვია: 1) რა პოზიციაზე იდგა თითოეული მომხსენებელი და ითვალისწინებდნენ თუ არა ქართული სახელმწიფოს ინტერესებს; 2) ამა თუ იმ დებულების გასამყარებლად რა არგუმენტებს იშველიებდნენ და რამდენად შეესატყვისებოდა იგი შიდა ქართლის ქართული მოსახლეობის მოთხოვნებს; 3) ეს მოხსენებები იმითაც იქნებოდა საინტერესო, რომ ეროვნულ სახელმწიფოსთან მიმართებაში, იმ ეტაპზე ქართული პოლიტიკური აზროვნების დონესაც წარმოაჩენდა. სამწუხაროდ, იმავე სხდომების სტენოგრაფიული ჩანაწერებიც არ არსებობს. თუკი საბჭოთა ხელისუფლების ჩინოვნიკთა საქმის წარმოების სპეციფიკას გავითვალისწინებთ, სამთავრობო დონეზე ჩატარებული მნიშვნელოვანი სხდომის სტენოგრამა ყოველთვის იქმნებოდა. მოსმენილ მოხსენებასთან ერთად, ამ დოკუმენტს მიღებულ დადგენილებას ურთავდნენ. როგორც ჩანს, გარკვეული პოლიტიკური მოსაზრებებიდან, ან საარქივო საქმის არმცოდნეთა დაუდევრობიდან გამომდინარე, ეს მასალები შემდგომ ეტაპზე „მეორეხარისხოვნად“ იქნა მიჩნეული და განადგურდა. დატოვეს მხოლოდ დადგენილებები, რომელთა მეშვეობით საკითხის სიღრმისეული შესწავლა და სრულყოფილი სურათის აღდგენა შეუძლებელი ხდება. არსებული დოკუმენტების მიხედვით, კ.კაკაბაძის კომისიის პროექტში გარკვეული ცვლილებები იქნა შეტანილი. მხედველობაში მაქვს: 1) ჩასავლის საზოგადოების რაჭის მაზრის შემადგენლობაში დატოვება; 2) ღუშეთის მაზრისადმი ჩამოსაჭრელი ტერიტორიიდან, მისი ჩრდილოეთი ნაწილის – კობი – თრუსოს რაიონის ისევ ღუშეთის მაზრისადმი გადაცემა. აღნიშნული ცვლილებების გათვალისწინებით, იმავე დადგენილების მეორე მუხლით, „სამხრეთ ოსეთის“ საზღვრის დანვრილებითი გამოკვლევა, შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატსა და კ. კაკაბაძის კომისიას ერთობლივად დაევალა. რაც შეეხება მესამე მუხლს, იგი ცხინვალის კუთვნილების საკითხს ეხებოდა. არჩევანი ორი მიმართულებით – „სამხრეთ ოსეთი“ ან გორის მაზრა – უნდა გაკეთებულიყო. საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმის 1921 წლის 17 ნოემბრის, კ. კაკაბაძის კომისიის 5 დეკემბრის და იმავე დღეს ცხინვალის რაიონის ქართული სოფლების კომუნისტური უჯრედების მიერ მიღებული დადგენილებები, რამდენადაც ცხინვალს „სამხრეთ ოსეთის“

ცენტრად აცხადებდა, ამ ფონზე, 1921 წლის 12 და 20 დეკემბრის დადგენილებები წინადადებულ ნაბიჯს წარმოადგენდა. მხედველობაში მაქვს ამ დოკუმენტების მესამე პუნქტი, რომელიც ცხინვალის კუთვნილების საკითხთან დაკავშირებით, ზემოაღნიშნული დადგენილებების ანულირებას ახდენდა. „იმ დრომდე- ვკითხულობთ დოკუმენტში – სანამ ცხინვალის რაიონის ქართველი მოსახლეობის სულიერი მდგომარეობა არ შეიცვლება ქ. ცხინვალის რაიონის ავტონომიური ოსეთის ტერიტორიის მიჩნევის სასარგებლოდ, ქ.ცხინვალში და მის ირგვლივ არსებული ქართული მოსახლეობის სოფლებში ძალაუფლება დაუტოვოს სარაიონო რეკომს, რომელიც შედის გორის მაზრაში.“

დადგენილების ამ მუხლს იმ ეტაპზე განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა იმ თვალსაზრისით, რომ იგი, ცხინვალისა და მის გარშემო არსებული ქართული სოფლების სამომავლო ბედის გადანყევტას, ცხინვალის რაიონის მოსახლეობის პლებისციტის შედეგებს უკავშირებდა. თუკი ამ მიმართულებით ხელისუფლების მხრიდან პრაგმატული ნაბიჯი გადაიდგმებოდა და მოსახლეობის ინტერესების გათვალისწინება მოხდებოდა, შიდა ქართლის ოსებსა და ქართველებს შორის ნამოჭრილი ურთულესი პრობლემის ამ ფონზე მოგვარება სამართლებრივ სახეს მიიღებდა. სამწუხაროდ, მაშინდელი საქართველოს ხელისუფლება და კავშიურო, ოფიციალურად მიღებული დადგენილებების საწინააღმდეგო პრაქტიკულ საქმიანობას ეწეოდა. ასეთი განცხადების გაკეთების შესაძლებლობას 20 დეკემბრის დადგენილების პირველი ვარიანტის მეოთხე მუხლი იძლევა. „დაევალოს ადგილობრივ პარტიულ ორგანიზაციებს– ვკითხულობთ მასში – აწარმოონ მუშაობა (პროპაგანდა, აგიტაცია, კამპანიები), რომ საჭიროა ქალ. ცხინვალი და მახლობელი რაიონი შევიდეს ავტონომიურ სამხრეთ ოსეთის ოლქის შემადგენლობაში.“ ეს მუხლი, დადგენილების მესამე მუხლს ეწინააღმდეგება და ფაქტიურად ხელისუფლების წინასწარგამიზნულ პროოსურ პოზიციას ადასტურებს. ამიტომ, იდეოლოგიური და პოლიტიკური მოსაზრებიდან – შიდა ქართლის ქართულ მოსახლეობაში მთავრობისადმი უნდობლობის არშექმნიდან გამომდინარე, იგი დადგენილების ოფიციალური ტექსტიდან იქნა ამოღებული. მიუხედავად ამისა, საქართველოს ხელისუფლების შესაბამისი ორგანოები პრაქტიკულ საქმიანობას დადგენილებიდან ამოღებული მეოთხე მუხლის მიხედვით ანხორციელებდა. მხედველობაში მაქვს ხელისუფლების მიერ ოსური ავტონომიის სასარგებლოდ დაწყებული კამპანია. შესაბამისი საარქივო მასალით დასტურდება, რომ გარკვეული უწყებები ამ მიმართულებით სათანადო დოკუმენტური მასალის შექმნას ცდილობდა. რამდენადაც კ. კაკაბაძის კომისიამ მთავრობის მაღალჩინოსანთა

დაკვეთა ვერ შეასრულა, საქმეში საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტი ჩაერთო. ამის ერთ-ერთ საუკეთესო ნიმუშს ლევან დოკაძის ხელმძღვანელობით 1921 წლის 30 დეკემბერს სოფელ აჩაბეთში მოწვეული „მიტინგის“ დამადასტურებელი ოქმი წარმოადგენს. ამ დოკუმენტიდან ირკვევა, რომ ღონისძიებას ცხინვალის რაიონის 15 ქართული სოფლიდან 2000 კაცი დასწრებია. მოხსენება – „სამხრეთ ოსეთის“ ავტონომიური ოლქის შექმნა ქალაქ ცხინვალით,“ საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის თავმჯდომარემ კ.კოკოშაძემ გააკეთა. თანამოხსენებით გორის სამაზრო პარტიული კომიტეტის მდივანი ა.გორგაძე გამოვიდა. მიღებულ დადგენილებაში მითითებულია, რომ „მიტინგის“ მონაწილენი ერთხმად მისალმებიან საქართველოს მუშათა და გლეხთა ცენტრალური ხელისუფლების დადგენილებას ქალაქ ცხინვალის ცენტრით „სამხრეთ ოსეთის“ ავტონომიური ოლქის შექმნას. იქვე აღნიშნულია, რომ საკითხის ამ ფორმით გადანყვეტა, მშრომელი გლეხობის მშვიდობიანი ერთობლივი ცხოვრების მტკიცე ფუნდამენტი გახდებოდა „სამხრეთ ოსეთში.“

ამ დოკუმენტიდან ყურადღება შემდეგ ძირითად საკითხებზე უნდა იქნას გამახვილებული: 1) ოქმში ზოგადადაა აღნიშნული „საქართველოს მუშათა და გლეხთა ცენტრალური ხელისუფლების დადგენილება.“ ამ შემთხვევაში, გაურკვეველი რჩება, რომელი რიცხვით მიღებულ დადგენილებაზეა საუბარი. თუ გავითვალისწინებთ, რომ საკითხი ცხინვალის „სამხრეთ ოსეთის“ ადმინისტრაციულ ცენტრად აღიარებას ეხებოდა, ამ მხრივ, სამეცნიერო წრეებისათვის მხოლოდ საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პრეზიდიუმის 1921 წლის 17 ნოემბრის დადგენილებაა ცნობილი. მაგრამ, მისი ანუ-ლირება, როგორც ზემოთაც გვქონდა მითითებული, საქართველოს კომპარტიის პლენუმის, პოლიტბიუროს, ორგბიუროს 12 დეკემბრის და საქართველოს რევკომის 20 დეკემბრის დადგენილებებმა მოახდინა. ასეთი სახის დოკუმენტების მიღებიდან 10 დღის შემდეგ, 17 ნოემბრის დადგენილების ისევ წინამოწევა, ხელისუფლების მზაკვრული ჩანაფიქრით უნდა ყოფილიყო განპირობებული; 2) ყურადღება უნდა მივაქციოთ იმ გარემოებასაც, რომ 12 და 20 დეკემბრის დადგენილებების მესამე მუხლი, საკითხის გადანყვეტას პლებისციტის შედეგებს უკავშირებდა. საფიქრებელია, რომ ამ „მიტინგისათვის“ ხელისუფლებას, პლებისციტის ფუნქციის დაკისრება ქონდა მიზნად დასახული. თუკი ამ მოსაზრებას ოპონენტები გამოუჩნდებიან, კეთილი ინებონ და პასუხი გასცენ კითხვას: ა) 1921 წლის 12 და 20 დეკემბრის დადგენილებების მესამე მუხლს, პარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა რატომ გაუკეთა იგნორირება. მითუმეტეს, შინაგან საქმეთა

სახალხო კომისარიატთან და რევკომთან შექმნილ კომისიას, „სამხრეთ ოსეთის“ საზღვრების საკითხთან დაკავშირებით იმ ეტაპზე მუშაობა სრულყოფილად დამთავრებული არ ქონდა; ბ) „სამხრეთ ოსეთის“ საკითხის ფორსირებული ტემპით გადაწყვეტას რატომ ჩქარობდა საქართველოს ცენტრალური კომიტეტი. ვისი მითითებით ჩაატარა ლ.დოკაძემ 1921 წლის 30 დეკემბერს „მიტინგი.“ რა უფლებით მოახდინა ცხინვალის რაიონის საკითხთან მიმართებაში 1921 წლის 17 ნოემბრის ანულირებული დადგენილების ისევ წინ წამოწევა და მისი მხარდამჭერი დოკუმენტის მიღება; 3) დოკუმენტური მასალით დასტურდება, რომ აღნიშნულ „მიტინგთან“ მიმართებაში ოქმის შემდგენლები, უაღრესად წინააღმდეგობრივ მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ იმ თვალსაზრისით, რომ მათი მხრიდან, შიდა ქართლის ქართული მოსახლეობის პოლიტიკური ნება ნაწილობრივადაც არ იქნა გათვალისწინებული. მხედველობაში მაქვს: ა) ოქმის მიხედვით, 30 დეკემბერს სოფ. აჩაბეთში გამართული მიტინგის მონაწილეთა შორის ის 15 ქართული სოფელია დასახელებული, რომლებმაც საპროტესტო წერილებთან ერთად თავიანთი წარმომადგენლები ხელისუფლებას თბილისში გაუგზავნა. კურიოზული სიტუაცია იქმნება სოფლების – თამარაშენსა და დგვრისთან მიმართებაში. ლ.დოკაძის მიერ შედგენილი დოკუმენტის მიხედვით, მის მიერ მოწვეული „მიტინგის“ მუშაობაში თამარაშენისა და დგვრისის მოსახლეობაც მონაწილეობდა, რომელმაც თითქოს მხარი ცხინვალის „სამხრეთ ოსეთის“ ადმინისტრაციულ ცენტრად გამოცხადებას დაუჭირა. საარქივო მასალებით დასტურდება, რომ მომხდარი ფაქტიდან მეორე დღეს – 31 დეკემბერს, იმავე თამარაშენის (52 კომლი) და დგვრისის (277 კომლი) მოსახლეობა, ცხინვალის „სამხრეთ ოსეთისადმი“ მოსალოდნელი გადაცემის გამო, საქართველოს მთავრობას საპროტესტო წერილთან ერთად, 40 ქართული სოფლის 40 კაციან დელეგაციაში თავის წარმომადგენელსაც აგზავნის. ისე გამოდის, რომ თამარაშენისა და დგვრისის მოსახლეობამ, 30 დეკემბერს თითქოს ლ. დოკაძის მიერ შეთავაზებულ დადგენილებას დაუჭირა მხარი, ხოლო 31 დეკემბერს მოწვეულ სოფლის ყრილობაზე საწინააღმდეგო დადგენილება მიიღო. ანალოგიური მდგომარეობა გვაქვს სხვა ქართულ სოფლებთან მიმართებაშიაც. ოსების მიერ განაწამები ქართული სოფლის მოსახლეობისაგან ასეთი ორპირი თამაში გამორიცხული იყო. ამას ხელისუფლებისადმი გაგზავნილ წერილებში მკაცრი და კატეგორიული ფორმით გამოთქმული პროტესტიც ადასტურებს; ბ) თუკი ცხინვალის რაიონის „სამხრეთ ოსეთისადმი“ გადაცემის საკითხთან მიმართებაში, ცხინვალის ჩრდილოეთით მდებარე ქართული სოფლების შეურიგებელ და უკომპრო-

მისო პოზიციას გავითვალისწინებთ, ლ.დოკაძის ხელმძღვანელობით „მიტინგის“ მოწვევა და ქართული სოფლის მოსახლეობის მხარდაჭერის ნამდვილობა ეჭვქვეშ დგება. ეს მიტინგი მართლაც რომ ჩატარებულიყო და ზემოაღნიშნული სახის დადგენილება მიეღო, იდეოლოგიური და პოლიტიკური თვალსაზრისით, ხელისუფლება მას შიდა ქართლის ქართული მოსახლეობის საპროტესტო წერილებისა და დელეგაციის საწინააღმდეგოდ აუცილებლად გამოიყენებდა. მეორე მხრივ, აღნიშნული ფაქტი შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის და მასთან არსებული შესაბამისი კომისიების მოხსენებებში, რეკომისა და პარტიის ცენტრალური კომიტეტის დადგენილებებში სხვა დოკუმენტების მსგავსად გარკვეული ფორმით აისახებოდა. საარქივო ფონდებზე ჩემს მიერ გულდასმით ჩატარებული მუშაობის მიუხედავად, ასეთი სახის დოკუმენტს ჯერჯერობით ვერ მივაკვლიეთ.

ცხინვალისა და მის ჩრდილოეთით მდებარე ქართული სოფლების მოსახლეობა ხელისუფლებასთან გარიგებას რომ არ აწარმოებდა და გორის მაზრის შემადგენლობაში დარჩენას დაბეჯითებით მოითხოვდა, ამის უტყუარ დადასტურებას 1921 წლის 24 დეკემბრიდან 1922 წლის ოქტომბრის ჩათვლით საქართველოს მთავრობისადმი გაგზავნილი ქართველთა წერილები წარმოადგენს. ეს მასალები, შიდა ქართლის ქართული მოსახლეობის პოზიციის არა მარტო დადასტურებას, არამედ არსებული ხელისუფლების მხილებასაც შეიცავს. ეროვნული ცნობიერების მქონე ნებისმიერი პიროვნება, ვისაც ერის გასაჭირი გათავისებული აქვს, ამ დოკუმენტების გაცნობისას შეუძლებელია აღშფოთება არ გამოხატოს იმ უსამართლობის გამო, რასაც გასაბჭოებული საქართველოს მარიონეტული მთავრობა და კავშიურო იჩენდა ცხინვალის რაიონის ქართულ მოსახლეობასთან მიმართებაში. რამდენადაც, ცხინვალისა და მისი ჩრდილოეთით მდებარე ქართული სოფლების ტერიტორიულად მიწერის საკითხის გადანყევთა 12 და 20 დეკემბრის დადგენილებების შესაბამისად მოსახლეობის ნების გამოვლინებას უნდა განესაზღვრა, ქართველობამ, მომავლის განჭვრეტის თვალსაზრისით შესაშური სიფხიზლე, წინდახედულება, ერთსულოვნება და მაღალი დონის ორგანიზებულობა გამოამჟღავნა. მხედველობაში ქართული სოფლების ყრილობებზე მიღებული ის დადგენილებები მაქვს, რომლებიც წერილობით რამდენიმე ნაკადად ხელისუფლების შესაბამის უწყებებს გაეგზავნა. მისი ავტორები და ხელისმომწერები არა მარტო ცხინვალის რაიონის „სამხრეთ ოსეთის“ შემადგენლობაში მოქცევას აპროტესტებდნენ, არამედ, აღნიშნულ საკითხზე მთავრობის წინაშე კონკრეტულ კითხვებსაც სვამდნენ და კატეგორიული ფორმით მისგან პასუხს მოითხოვდნენ. ამასთან დაკავშირებით რამდენიმე მაგალითს მოვიტან: სოფ. სვერისა

და ქემერტის მცხოვრებთა მიერ შედგენილ წერილში ვკითხულობთ: „ეროვნებათა თვითგამორკვევის აღსასრულებლად რაისთვის უნდა ვიქნეთ მოქცეულნი ოსების თვითგამორკვევის ფარგლებში?“ ასეთი სახის შეკითხვაზე ქართულ მოსახლეობას ოფიციალური პასუხი სამ-წუხაროდ არ მიუღია. ხელისუფლების მხრიდან პრობლემისადმი ასეთი გულგრილი დამოკიდებულების გამო, საპროტესტო მუხტი ქართულ მოსახლეობაში ძლიერდებოდა. სოფელ ბრონლეთის 60 კომლის მიერ სოფლის ყრილობაზე მიღებულ დოკუმენტში ხაზგასმით იყო მითითებული: „განმეორებით ვაცხადებთ პროტესტს ცხინვალისა და მისი რაიონის ოსების ხელში გადაცემის შესახებ.“ „ჩვენ სოფ. ქორდბის მცხოვრებნი – 100 კომლი, განმეორებით ვუცხადებთ პროტესტს ოსების ხელში ცხინვალის გადაცემის შესახებ მიღებულ გადანყვეტილებას.“ „ჩვენ 120 კომლი მცხოვრებნი სოფ. მელერეკისისანი განმეორებით ვაცხადებთ პროტესტს ცხინვალისა და მისი რაიონის ოსებზე გადაცემის შესახებ.“ ამ ამონაწერებიდან კარგად ჩანს, რომ შიდა ქართლის ქართული სოფლის მოსახლეობა არსებულ ხელისუფლებას პროტესტით მეორედ მიმართავდა. იმავე წერილებში კატეგორიული ფორმით იყო საკითხი დასმული, – ცხინვალისა და მის ჩრდილოეთით მდებარე ქართული სოფლების გორის მაზრის შემადგენლობაში დარჩენის აუცილებლობაზე. ამ მასალის განსაკუთრებული მნიშვნელობა იმაში მდგომარეობს, რომ ქართული მოსახლეობა უნდობლობას უცხადებდა კ.კაკაბაძის კომისიას და ხალხის დასაკითხად ცხინვალში ახალი კომისიის გაგზავნას მოითხოვდა. იმავდროულად ხაზგასმით მიუთითებდა: „საქართველოს მთავრობა თუ მოისურვებს დანამდვილებით გაიგოს ჩვენი გულის პასუხი, ჩვენი გულის ნადები და ამ ჩვენის ოქმით ვერ დაკმაყოფილდება,... მაშინ ჩვენ დელეგატების მაგიერ თუნდაც ქუდზე კაცს გამოვაგზავნით. ჩვენ ვაცხადებთ, ცხინვალი თავისი რაიონით დარჩეს ისე, როგორც იყო აქამდე, ე.ი. ს.ს.ს. რესპუბლიკის ფარგლებში.“ ამ საკითხთან დაკავშირებით, სოფლების: ზემო და ქვემო ნიქოზის, ზემო და ქვემო ხვითის მცხოვრებთა 1921 წლის 27 დეკემბრით დათარიღებულ დადგენილებაში ვკითხულობთ: „ცხინვალი უხსოვარი დროიდან, როგორც ისტორიულად ისე ეთნოგრაფიულად შეადგენდა და შეადგენს საქართველოს გულს – საქართველოს განუყოფელ ნაწილს. მას ჩრდილოეთით, თორმეტი ვერსის მანძილზე, ე.ი. სოფ. სვერის თავამდე, ჩრდილო – აღმოსავლეთის მხრივ 25-30 ვერსის მანძილზე, ე.ი. სოფ. აწრისხევის თავამდე, აღმოსავლეთით მეჭურის ხევის ზონის მიდგამამდე, სამხრეთით 16 ვერსის მანძილით და დასავლეთით 8-12 ვერსზედ შემორტყმული აქვს წმინდა ქართული მოსახლეობით დასახლებული 42 ქართული სოფე-

ლი, რომელთა კომლთა რაოდენობა უდრის 5500 და შეადგენს ცხინვალის რაიონს. თვით ქ.ცხინვალის უმრავლეს ნაწილს მოსახლეობას... შეადგენს ნამდვილ ქართველ ებრაელთა მოსახლეობა. ამიტომ, ერთხმად ვადგენთ: ეთხოვოს საქართველოს ს.ს. რესპუბლიკის მთავრობას... მიიღოს ჩვენი თხოვნა და ქ. ცხინვალი თავისი რაიონით დატოვოს ქართველთა ერის – საქართველოს მთავრობის მართვა – გამგეობაში და არავითარ შემთხვევაში ნება არ მისცეს სამხრეთ ოსეთის რეკომს იქონიოს რაიმე ადმინისტრაციული ცენტრი არც ცხინვალში და არც მის რაიონში, თუ მთავრობას არ უნდა ჩვენსა და ოსებს შორის გაითხაროს საშვილიშვილო უფსკრული.“

ამ დოკუმენტში გამოთქმულ ანგარიშგასაწევ მოსაზრებასთან ერთად, უაღრესად საყურადღებო ფაქტებიცაა მოტანილი: 1) ქართული სოფლების ჩათვლით დაზუსტებულია ცხინვალის რაიონის საზღვრები; 2) კონკრეტული ციფრითაა წარმოდგენილი ცხინვალის რაიონის ქართული მოსახლეობის კომლთა რაოდენობა; 3) შესაბამისი ფაქტების გათვალისწინებით, „სამხრეთ ოსეთის“ რეკომი, თვითნებური ქმედებებიდან გამომდინარე უცხო სახელმწიფოს მმართველ ორგანოსთანაა ასოცირებული. 4) სავესებით კანონზომიერადაა დასმული საკითხი, ცხინვალის რაიონში „სამხრეთ ოსეთის“ რეკომის არგანთავსებისა და იმავე რაიონის საქართველოს მთავრობის – ანუ გორის მაზრის იურისდიქციის შემადგენლობაში მოქცევის აუცილებლობის შესახებ. აღნიშნული მოთხოვნის ფარგლებში საკითხის გადანყევტა, ცხინვალის რაიონის 42 ქართულ სოფელს გორის მაზრას სამართლებრივად დაუქვემდებარებდა, და რაც მთავარია, ოსებსა და ქართველებს შორის „საშვილიშვილო უფსკრულის“ სამომავლოდ შექმნის ალბათობა მინიმუმამდე იქნებოდა დაყვანილი. სწორი გადანყევტილების მიღება მხოლოდ იმ შემთხვევაში გახდებოდა შესაძლებელი, თუკი ამოსავალ საფუძვლად, ეროვნული სახელმწიფოსა და ქართველთა ინტერესების დაცვა ხელისუფლების მიერ პრიორიტეტად გამოცხადდებოდა. არც ის იყო გამორიცხული, რომ საბჭოური იდეოლოგიიდან გამომდინარე, ინტერნაციონალიზმისადმი უპირატესობის მიცემა და ოსური სეპარატიზმის მტაცებლური მადის დაკმაყოფილება, მმართველ პოლიტიკურ პარტიას პირველხარისხოვან ამოცანად მიეჩნია. რამდენადაც საქართველოს მარიონეტული ხელისუფლება არჩევანის წინაშე იდგა, არსებული პრობლემის ოსების სასარგებლოდ გადანყევტის დიდი ალბათობა არსებობდა. ეს ფაქტი, შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატთან შექმნილი კომისიის (გრ. გველესიანი – თავმჯდომარე, დ.კარიჭაშვილი, ს. გორგაძე) წევრებს ყურადღების მიღმა არ დარჩენია და ცხინვალის რაიონის შესახებ წამოჭრილი საკითხის სიღრმისეულ შესწავლას მაქსიმალურად

ცდილობდნენ. ამის უტყუარ დადასტურებას იმავე კომისიის მიერ მომზადებული მოხსენება წარმოადგენს. დოკუმენტურ მასალაზე დაყრდნობით კომისიის წევრები ქვეყნის ხელისუფლებას შეახსენებდა, რომ შიდა ქართლის „მთელი ქართული მოსახლეობა ოსთა მოსაზღვრე, არაერთხელ გამოთქვამს თავის კატეგორიულ და ურყევ სურვილს დარჩეს გორის მაზრის ხელისუფლების ქვეშ. მათ ასეთ სურვილს ნათელს ჰყოფს... იმ დროის საბუთები, როდესაც სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ტერიტორია ჯერ კიდევ... საბოლოოდ შემოფარგლული არ იყო. მოგვყავს ამ საბუთების ნუსხა შინაარსის სქემატურად გადმოცემით: ა) გასული წლის ოქტომბერ-ნოემბრის თვეებში, როდესაც ხმები გავრცელდა, რომ ცხინვალის რაიონი ქალაქითურთ უნდა გადავიდეს სამხრეთ ოსეთის ხელისუფლებაზე, მთელმა ქართველმა მოსახლეობამ ცხინვალის რაიონისა, სახელდობრ სოფლებმა; კეხვმა, ქვემო აჩაბეთმა, ზემო აჩაბეთმა, არბომ, დიცმა, ქორდმა, ქვემო ნიქოზმა, ზემო ნიქოზმა, ავნევი, ძარნემმა, დგვრისმა, ნულმა, ზემო ხვითმა, ყელქცეულმა, ქურთამ, თამარაშენმა და თვით ცხინვალმა, ესე იგი, 20 სოფელმა გამოგზავნა შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატში თავისი წერილობითი დადგენილებანი, რომლებითაც ისინი თხოულობდნენ ძველ ადმინისტრაციულ ე.ი. გორის მაზრის ფარგლებში დარჩენას. შუამდგომლობა ამათი იმდენად კატეგორიული ფორმით იყო გამოთქმული, რომ არავის ეჭვი არ შეპარვია მათი ასეთი ნება-სურვილის სინამდვილესა და გულწრფელობაში.“ იმავე დოკუმენტით ირკვევა, რომ გორის მაზრაში დარჩენას, ქართველებთან ერთად ცხინვალის რაიონის სომეხი და ებრაელი მოსახლეობაც ითხოვდა. ამის შესახებ კომისიის დასკვნაში ვკითხულობთ: „ა) ამა წლის (1922 წელი შ.ვ.) იანვრის თარიღით კომისარიატმა მიიღო ქალ. ცხინვალის ქართველ, სომეხ და ებრაელთა საზოგადო დადგენილება, რომლითაც მოითხოვდნენ ცხინვალის და მისი რაიონის კვლავ ისტორიულ საზღვრებში დარჩენას; ბ) იგივე სურვილი გამოთქვეს ცხინვალის რაიონის მცხოვრებლებმა პირადად გადმოცემით, სპეციალური დელეგაციის თბილისში წარმოგზავნის საშუალებით, რომლებშიაც ამ რაიონის თითქმის ყველა სოფლის წარმომადგენელი შედიოდა (რიცხვით 40 კაცი) და წელს წარუდგა როგორც საქართველოს მთავრობას, ისე შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარს და მთელი საქმის ვითარება აუხსნა. ამასთან წარუდგინა სოფლების განაჩენი, რომლებითაც ისინი შუამდგომლობდნენ მათი სოფლების გორის მაზრის ტერიტორიის ფარგლებში დატოვებას.“ იმავე კომისიის დასკვნიდან ისიც ირკვევა, რომ მთელ რიგ სოფლებში მცხოვრები ოსები, ოსური რეგკომისაგან ჩამოშორებას და გორის მაზრაზე მიწერას მოითხოვდნენ. „ბევრია იმისთანა მაგალითები- ვკითხულობთ

დოკუმენტში, – რომ სხვადასხვა რაიონებში ოსები აცხადებენ სურვილს, რათა ისინი ჩამოვაშოროთ ოსეთის რეეკომს, რადგან მათ სურთ ქართველებთან ერთად ცხოვრება.“ ამის დამადასტურებლად ხურვალეთის თემის სოფ. წინაგარის ოსების მიერ 1922 წლის 13 მარტით დათარიღებული დადგენილებაა მოტანილი, რომლის მიხედვითაც ისინი უერთდებოდნენ ქვემო ქალის თემში შემავალი სოფლების (ქვემო ბალები, ზემო ბალები, გუდიაანთკარი, სალორეთი, ბიჩიანთკარი, მეტესმანი, ღვდულეთი) 1922 წლის 12 მარტის დადგენილებას. „ჩვენ ხურვალეთის თემის სოფ. წინაგარის მცხოვრებთა წარმომადგენელნი: ხუბულური და ბიჩიანაშვილი (ოსებია) – ვკითხულობთ დოკუმენტში, – ჩვენი სოფლის მცხოვრებთა დავალებით ვაცხადებთ სურვილს ზემოხსენებულ დადგენილებაში აღნიშნულ სოფლებთან ერთად... შევეერთდეთ ქვემო ქალის რაიონს, როგორც ვყოფილვართ მამაპაპურად, რადგან უფრო ახლო და მოხერხებულია ჩვენთვის.“ ამ ფაქტთან დაკავშირებით, იმავე კომისიის დასკვნაში ვკითხულობთ; „რას გვიჩვენებს ეს საინტერესო დოკუმენტი? ა) რვა სოფლის ოსობა თხოულობს ქართველთაგან ნუ გამოგვითმავთ და ქვემო ქალის ხელისუფლების ქვეშ დაგვტოვებთ; ბ) ეს რვა სოფელი ისე ეკუთვნის უდაო წმინდა ქართულ ტერიტორიას, როგორიც არის ხურვალეთის თემი; გ) პრეტენზიას ძალაუფლების გავრცელებისას ამ რვა ქართულ სოფელზე აცხადებს, როგორც ჩანს არწევის უფრო ჩრდილოეთით მდებარე სოფლის აღმასკომი, სადაც ავტონომიური ოსეთის ხელისუფლება გაჩენილა.“ ამ და სხვა სახის მასალებზე დაყრდნობით, კომისია აკეთებდა დასკვნას: „ამგვარად, ქართველი მოსახლეობა გორის მაზრისა დაუინებით, კატეგორიულად ერთსა და იმავეს ითხოვს. არა ერთხელ და სხვა დროს, სხვადასხვა სახით (წერილობით თუ პირადი დებუტაციის საშუალებით) ერთსა და იმავე სურვილს გამოთქვამს ითხჯერ, არ დაუმორჩილონ იგი ოსთა ხელისუფლებას. ასეთივე სურვილს გამოთქვამს რაჭის და დუშეთის მოსახლეობა. მაშასადამე, ჩვენ სრული საფუძველი გვაქვს ვსთქვათ, რომ შეკითხვა ამ მოსახლეობისა, რასაც... მთავრობისა და კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის 12 და 20 დეკემბრის დადგენილებათა მე-3 მუხლი გულისხმობს, ფაქტიურად უკვე მოხდა, და რომ ამ შემთხვევამ ცხადად გვიჩვენა; – გორის მაზრის და კერძოდ ცხინვალის რაიონის ქართველობა, აგრეთვე რაჭის და დუშეთის მაზრებისა, წინააღმდეგია იმისა, რომ ქართული სოფლები და რაიონები გორის მაზრისა, კერძოდ ქალ. ცხინვალი და მისი რაიონი, აგრეთვე დუშეთის და რაჭის მაზრების ნაწილები შეუერთდეს სამხრეთ ოსეთის ავტონომიურ ოლქს.“

კომისიის დასკვნიდან ჩვენს მიერ მოტანილი ამ ამონაწერიდან კარგად ჩანს: 1) ცხინვალის რაიონის ქართულმა მოსახლეობამ, 1921 წლის მაისიდან 1922 წლის იანვრის ჩათვლით, ცხინვალის რაიონის „სამხრეთ ოსეთთან“ შეერთების დასმის საკითხი ოთხჯერ გააპროტესტა და გორის მაზრაში დარჩენა კატეგორიული ფორმით მოითხოვა; 2) კომისიის მიერ ჩატარებული გამოკვლევისა და შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატში შესული ქართველთა საპროტესტო წერილებზე დაყრდნობით გაკეთებული დასკვნის მიხედვით, კომისიამ პლებისციტი ჩატარებულად ჩათვალა. აქედან გამომდინარე, 12 და 20 დეკემბრის დადგენილებათა გათვალისწინების საფუძველზე, არსებული პრობლემის სავსებით კანონზომიერად ქართველთა სასარგებლოდ გადაწყვეტა მოითხოვა. შიდა ქართლის ქართული მოსახლეობის მაღალი ეროვნული თვითშეგნების ფაქტორმა, სახელისუფლებო პიარკამპანიის რამდენიმე ღონისძიების ჩავარდნამ, საქართველოს ხელისუფლება გამოუვალ მდგომარეობაში ჩააყენა. გარკვეული მცდელობის მიუხედავად, ხელისუფლებამ საზოგადოებაში ისეთი ფონი ვერ შექმნა, რომელიც პროოსური პოლიტიკური კურსის სასარგებლოდ, ხალხის სახელით ჩაფიქრებული ოფიციალური დოკუმენტის მიღებას შეუწყობდა ხელს. პირიქით, ქართული მოსახლეობა მთავრობას მერამდენედ შეახსენებდა: „ჩვენ თუ გვეკითხებიან ამ საგანზე... ცხადად და გულახდით ვამბობთ: ჩვენ გვსურს ვიცხოვროთ საქართველოს რესპუბლიკის ფარგლებში... ჩვენ ვაცხადებთ: ცხინვალი თავისი რაიონით უნდა დარჩეს ისე, როგორც იყო აქობამდე.“ ე.ი. გორის მაზრის შემადგენლობაში. ყურადღება უნდა მივაქციოთ იმ გარემოებას, რომ ქართველთა ამ სამართლიანი პრეტენზიის პარალელურად, მეორე მნიშვნელოვანი საკითხი იყო წინ წამოწეული. მხედველობაში მაქვს „სამხრეთ ოსეთის“ რევკომის ჯავაში გადატანის მოთხოვნა. ამასთან დაკავშირებით, სოფელ ბროწლეთის მცხოვრებნი სოფლის ყრილობაზე მიღებულ დადგენილებაში წერდნენ: „მოვითხოვთ, რომ ოსეთის რევკომმა იზრუნოს თავისი ბინა დაიდოს დ.ჯავაში.“ სოფ. ქორდბის მცხოვრებლების მიერ საქართველოს მთავრობისადმი გაგზავნილ დოკუმენტში ვკითხულობთ: „ს.ს.რ. მთავრობისაგან კიდევ მოვითხოვთ, რომ სამხრეთ ოსეთის რევკომს და მათ ხელქვეით ოსებს ამცნოს, რომ იზრუნონ, რათა თავიანთი ბინა დაიდონ დ.ჯავაში, რომელიც არის მათთვის შუა ადგილი.“ სოფ. ტირძნისის მცხოვრებნი ხელისუფლებას შეახსენებდა: „ოსების რევკომმა იზრუნოს, თავისი რევკომი გადაიტანოს დ. ჯავაში. იქ აწარმოოს თავისი საქმეები ისე, როგორც თითონა სურთ. აი ეს არის ჩვენი გულის პასუხი.“ ასეთი სახის კატეგორიული ფორმით გამოთქმული პრეტენზიებია დაფიქსირებული ცხინვალის რაიონის ქართული

სოფლების მოსახლეობის ყრილობებზე მიღებულ იმ უამრავ განცხადებებსა და დადგენილებებში, რომლებიც ქვეყნის შენაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატსა და რევკომში შევიდა. ყველა ამ დოკუმენტურ მასალაში ქართველთა ოპტიმიზმნარევი რწმენა იყო გამოთქმული. „გამოვთქვამთ იმედს, რომ მუშურ- გლეხური მთავრობა ანგარიშს გაუწევს ხალხის სამართლიან მოთხოვნას.“ იმ შემთხვევაში, თუკი საქართველოს ხელისუფლება საკითხს ქართველთა სასარგებლოდ არ გადაწყვეტდა, შიდა ქართლის ქართული სოფლების მოსახლეობა მამაპაპეული საცხოვრისიდან ასახლებას და საქართველოს სხვა რეგიონში დასახლებას მოითხოვდა. „ვთხოვთ საქართველოს მთავრობას: მოგვცენ სხვა ადგილას საცხოვრებელი ბინა და დაგვასახლონ ს.ს. რესპუბლიკის ფარგლებში ისეთ ადგილას, საიდანაც ვერც ჩვენი თვალი და ვერც გული ვერ მისწვდეს ჩვენს მიერ დატოვებულ მიდამოებს.“ რა დონის ბოროტება უნდა ჩაედინა ოსებს ქართულ მოსახლეობასთან მიმართებაში, რომ ქართველ კაცს, წინაპრისაგან მემკვიდრეობით მიღებული საცხოვრისისა და გამართული მეურნეობის დატოვების, სხვაგან გადასახლებისა და ყველაფრის თავიდან დაწყების მოთხოვნის სურვილი გასჩენოდა. ქართველთა ამ დონემდე მიყვანა, შიდა ქართლში ოსების მიერ ხელოვნურად შექმნილი ურთულესი პოლიტიკური სიტუაციისადმი საქართველოს მთავრობის მიზანმიმართულ სიყრუეზე, ქართული მოსახლეობის ინტერესების იგნორირებაზე და მისი დამცავი მექანიზმის არამოქმედებაზე მეტყველებს. ეს ტენდენცია, საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების პირველი დღიდანვე შეინიშნებოდა და იგი დროთა განმავლობაში თანდათანობით ღრმავდებოდა. ამ პროცესს ოსი სეპარატისტები „გამადიდებელი შუშით“ შეჰყურებდა და ნებისმიერი ხელსაყრელი მომენტის გამოყენებას მაქსიმალურად ცდილობდა. გრ.გველესიანის სიტყვებით რომ ვთქვათ, თავიანთი ინტერესების წინ წამოწევის საფუძველზე, ოსები „ქართველი ერის ხარჯზე ტერიტორიულ გამდიდრებას, მთლიანი ოსური ტერიტორიის შექმნას“ და მის სამართლებრივად დაკანონებას ცდილობდა. ამის დადასტურებას, „სამხრეთ ოსეთის“ რევკომის, პარტკომისა და პასუხისმგებელი პარტიული მუშაკების 1921 წლის 6- 8 სექტემბრის გაერთიანებულ სხდომაზე მიღებული „სამხრეთ ოსეთის“ საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის კონსტიტუციის პროექტი წარმოადგენს. ეს დოკუმენტი 15 მუხლისგან შედგება და შიდა ქართლში „სამხრეთ ოსეთის“ საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის შექმნის საკითხს დედაქალაქი ცხინვალით აყენებდა. იმავე დოკუმენტის მეორე და მესამე მუხლის მიხედვით, „სამხრეთ ოსეთის“ საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკა, საქართველოს შემადგენლობაში ფედერაციული პრინციპით უნდა

შესულიყო და მისი ხელისუფლების მოწყობა საბჭოთა რუსეთის ფედერაციული რესპუბლიკის კონსტიტუციის საფუძველზე მომხდარიყო. ამ შემთხვევაში, საქართველოს სახელმწიფოს ინტერესების იგნორირება ხდებოდა იმ თვალსაზრისით, რომ კონსტიტუციის ეს პროექტი, „სამხრეთ ოსეთის“ პოლიტიკური ერთეულის მმართველობით სტრუქტურას არა ადგილობრივი, არამედ უცხო ქვეყნის (დამპყრობლის) სახელმწიფოს მოდელის მიხედვით აგებდა. ეს ფაქტი იმაზედაც მიგვანიშნებს, რომ ოსი სეპარატისტები არა მარტო რუსეთისაკენ სწრაფვის ტენდენციას ინარჩუნებდნენ, არამედ, საქართველოს ხელისუფლებას გარკვეული ფორმით ქვეყნის მოწყობის რუსეთის ფედერაციის მოდელს სთავაზობდნენ.

რაც შეეხება კონსტიტუციის პროექტის მეოთხე და მეხუთე მუხლებს, „სამხრეთ ოსეთის“ საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის მმართველ ორგანოდ ადგილობრივ საბჭოებს, ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტს (25 კაცის რაოდენობით) და სახალხო კომისართა საბჭოს აცხადებდა. ყურადსაღებია ის ფაქტი, რომ კონსტიტუციის პროექტის არცერთ მუხლში არ ფიგურირებს, ქართველთა რა რაოდენობის წარმომადგენლობა იქნებოდა დაშვებული ზემოთ დასახელებულ მმართველობით ორგანოებში. იმავე დოკუმენტის მეექვსე მუხლი, „სამხრეთ ოსეთის“ 9 სახალხო კომისარიატის (შინაგან საქმეთა— ფოსტა- ტელეგრაფის სამმართველოთი, იუსტიციის, განათლების, ჯანმრთელობის დაცვის, სოციალური უზრუნველყოფის, სასურსათო, მინათმოქმედების, ფინანსთა, შრომის, სახალხო მეურნეობის საბჭო— გზათა მიმოსვლის განყოფილებით, მუშათა და გლეხთა ინსპექცია) შექმნას ითვალისწინებდა. აქედან, 6 მათგანი (შინაგან საქმეთა, იუსტიციის, ვაჭრობის, ჯანმრთელობის დაცვის, სოციალური უზრუნველყოფის, სახალხო მეურნეობის) თავიანთ საქმანობაში საქართველოს მთავრობისაგან დამოუკიდებელნი იყვნენ (მუხლი 9). იმავე დოკუმენტში გაკეთებული შენიშვნის მიხედვით, საგარეო საქმეები და ვაჭრობა, საქართველოს შესაბამისი კომისარიატების დაქვემდებარებაში რჩებოდა იმ პირობით, რომ ისინი „სამხრეთ ოსეთის“ საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის წინაშე იქნებოდნენ ანგარიშვალდებულნი. ეს იმას ნიშნავს, რომ გასაბჭოებული საქართველოს შესაბამის უწყებებს, საგარეო საქმეებისა და საგარეო ვაჭრობის საკითხებთან მიმართებაში გატარებული ღონისძიებების შედეგების შესახებ, ანგარიში „სამხრეთ ოსეთის“ საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის ხელმძღვანელობისათვის უნდა ჩაებარებინა.

ახლადშექმნილი პოლიტიკური სუბიექტის ტერიტორიაზე სამხედრო საქმის ხელმძღვანელობა (მუხლი 10), ოსურ სამხედრო კომი-

სარიატს ევალდებოდა. მართალია, იგი საქართველოს სახალხო სამხედრო კომისარიატის დაქვემდებარებაში შედიოდა, მაგრამ მისი ხელმძღვანელის დანიშვნა „სამხრეთ ოსეთის“ სახალხო კომისარიატთან შეთანხმებით უნდა მომხდარიყო. აღნიშნული ფორმულირება, საქართველოს ხელისუფლებას ავალდებულებდა – ოსების მიერ წარდგენილი კანდიდატისათვის, თუნდაც იგი ქართველთა მოძულე და შიდა ქართლის ქართული მოსახლეობისათვის მიუღებელი ყოფილიყო – ანგარიში გაენია. ქართული სახელმწიფოს ინტერესების სანინაღმდეგო მოთხოვნაა დასმული იმავე კონსტიტუციის პროექტის მეტერთმეტე მუხლში. მხედველობაში მაქვს კონტრრევოლუციასთან ბრძოლის საბაბით „სამხრეთ ოსეთის“ საგანგებო ცხენოსანი სამხედრო ნაწილის შექმნის აუცილებლობა. თუკი, ქართულ მოსახლეობასთან მიმართებაში ოსების ნამოქმედარის წარმოსაჩენად ჩვენს მიერ მოტანილ დოკუმენტურ მასალას გავითვალისწინებთ, სრული შესაძლებლობა გვეძლევა განვაცხადოთ, რომ სიტყვა – „კონტრრევოლუციასთან ბრძოლა,“ ოსი სეპარატისტების ნილაბს წარმოადგენდა. ამის საფუძველს, „სამხრეთ ოსეთის“ რევკომის მიერ საქართველოს ცენტრალური კომიტეტისადმი გაგზავნილი მოხსენება (1921 წლის 12 მაისი) იძლევა. ამ დოკუმენტში გარკვევითაა აღნიშნული, რომ „სამხრეთ ოსეთის“ ქართულ სოფლებში ხელისუფლებას არ დაეშვა ქართველი გლეხების ბნელი და შეუგნებელი ელემენტების ამბოხება. მითუმეტეს, ოსი „დევნილების“ წინააღმდეგ პროვოკაციას და მომაკვდინებელ შოვინისტურ აგიტაციას თითქოს მენშევიკები ეწეოდა. ასეთი ფონის შექმნით, იმავე მოხსენების მეხუთე მუხლი, კონტრრევოლუციონერებისა და აქტიური აგიტატორების წინააღმდეგ, საქართველოს ცენტრალური კომიტეტისაგან კატეგორიული ფორმით რეპრესიული ღონისძიებების დაუყოვნებლივ გატარებას მოითხოვდა.[4. 167] ოსი სეპარატისტები ამ მოტივით თუკი საგანგებო ცხენოსანი ოსური სამხედრო ნაწილის შექმნის და კონსტიტუციურად დაკანონების ნებართვას მიიღებდა, ეს სამხედრო ძალა მათ მიერ შიდა ქართლის იმ ქართული სოფლების მოსახლეობის დასაშინებლად, დასარბევად და ისტორიული საცხოვრისიდან გამოსადევნად იქნებოდა გამოყენებული, რომლებიც „სამხრეთ ოსეთის“ რევკომს არ ემორჩილებოდა და გორის მაზრაში დარჩენას კატეგორიული ფორმით მოითხოვდა. მითუმეტეს, ქართული სოფლების ეს მოსახლეობა, ოსი სეპარატისტების მხრიდან უკვე კონტრრევოლუციონერებად იყო გამოცხადებული. ამ მიმართულებით მათი მხრიდან რაპრესიების გატარება სრულ რეალობას წარმოადგენდა, რადგან ქართული სოფლის მოსახლეობის შეუპოვარი წინააღმდეგობა და სიმტკიცე, ოსებს ყელზე

შქონდა მიბჯენილი. მითუმეტეს, იმავე კონსტიტუციის პროექტის 15 პუნქტიან დოკუმენტში ერთი სიტყვითაც არ იყო ნახსენები მათ მიერ „სამხრეთ ოსეთად“ მოაზრებული ტერიტორიის ფარგლებში მცხოვრები ქართველების უფლებების დაცვის გარანტიის შესახებ. ეს დოკუმენტი თავიდან ბოლომდე ოსური სეპარატიზმის სახეს ატარებს და ისეთ შთაბეჭდილებას ტოვებს, რომ „სამხრეთ ოსეთის“ რესპუბლიკის შექმნის შემთხვევაში, იმ პოლიტიკური ერთეულის საზღვრებში მცხოვრებთა შემადგენლობა თითქოს წმინდა ოსური მოსახლეობა იქნებოდა. ეს ყალბი თვალსაზრისი კონსტიტუციის პროექტისადმი დართულ „მოკლე განმარტებით ბარათშია“ ჩადებული.

ამრიგად, ჩვენს მიერ მოტანილი დოკუმენტური მასალის ანალიზიდან გამომდინარე, შემდეგი დასკვნის გაკეთების შესაძლებლობა გვეძლევა: 1) საქართველოს ტერიტორიის ხარჯზე, „სამხრეთ ოსეთის“ რეეკომის მხრიდან ოსური სახელმწიფო წარმონაქმნის შექმნის მცდელობით განპირობებული ურთულესი სიტუაციის დარეგულირებას, შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის 1921 წლის 20 ივლისის დადგენილება ითვალისწინებდა. იგი ოსური სეპარატიზმისადმი ფრთების შეკვეცას, „სამხრეთ ოსეთის“ რეეკომის სამართლებრივ ჩარჩოში მოქცევას და შიდა ქართლის ქართული მოსახლეობის ინტერესების დაცვას ისახავდა მიზნად. ამ დოკუმენტის ღირსება იმაშია, მდგომარეობდა, რომ „სამხრეთ ოსეთის“ ავტონომიურ ოლქს ცხინვალისა და მის გარშემო არსებული 51 ქართული სოფელის გარეშე, გორის მაზრის ჩრდილოეთი ნაწილის მხოლოდ 7 სასოფლო საზოგადოებით შემოფარგლავდა. ახლად დაარსებულ ადმინისტრაციულ ერთეულს, სამაზრო უფლებებს აძლევდა. საქართველოს რეეკომის მიერ ამ დოკუმენტის თავის დროზე არდამტკიცებით დაშვებული შეცდომის გამოსწორების მცდელობას, იმავე დადგენილების მიხედვით, რეეკომის მიერ „სამხრეთ ოსეთის“ ავტონომიური ოლქის შექმნის შესახებ მომზადებული დეკრეტის პროექტი (1922 წ. 20 მარტი) წარმოადგენდა. საქართველოს ხელისუფლების მიერ ამ დოკუმენტის მიღების შემთხვევაში; ა) შიდა ქართლის ქართული მოსახლეობის მოთხოვნები სრულად იქნებოდა გათვალისწინებული, ხოლო მისი უსაფრთხოება – დაცული; ბ) ეროვნული სახელმწიფოს ინტერესებიდან გამომდინარე, საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის შენარჩუნების მყარი გარანტია შეიქმნებოდა; 2), „სამხრეთ ოსეთის“ რეეკომის, პარტკომისა და პასუხისმგებელი პარტიული მუშაკების გაერთიანებულ სხდომაზე (1921 წლის 6–8 სექტემბერი) მიღებული „სამხრეთ ოსეთის“ საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის საზღვრების პროექტი, მტაცებლურ ხასიათს ატარებდა. იგი გორის, დუშეთის, რაჭისა და შორაპნის მაზრებისადმი ჩამოჭრილი ტერიტორიების ხარჯზე (1 ქალა-

ქი- ცხინვალი, 21 სოფლის საზოგადოება და 47 ქართული სოფელი) ოსების ადმინისტრაციული ერთეულის შექმნას ითვალისწინებდა. „სამხრეთ ოსეთის“ საზღვრების შესახებ საქართველოს ცენტრალურ კომიტეტთან არსებული კ.კაკაბაძის კომისიის 1921 წლის 8 დეკემბერის დადგენილება (ოქმი №4), ოსების ზემოაღნიშნული პროექტის გამოცხადებას წარმოადგენდა. შიდა ქართლის ქართული მოსახლეობის საპროტესტო წერილებიდან გამომდინარე, საქართველოს ცენტრალური კომიტეტის და რევკომის 1921 წლის 12 და 20 დეკემბერს მიღებულმა დადგენილებებმა, კ.კაკაბაძის კომისიის დადგენილების ანულირება მოახდინა და ქართული სოფლები გორის მაზრის შემადგენლობაში დატოვა.

დამონმებული წყაროები და ლიტერატურა:

1. საქართველოს უახლესი ისტორიის ცენტრალური არქივი, ფ. 281, აღწ. 1, საქ. 50.
2. ლ. თოიძე. როგორ შეიქმნა სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი, თბილისი, 1991.
3. საქართველოს უახლესი ისტორიის ცენტრალური არქივი, ფ. 281, აღწ. 2, საქ. 3.
4. შინაგან საქმეთა სამინისტროს არქივი, ფ. 14. აღწ. 1. საქ. 48. ფურც. 167

Shota Vadachkoria

Doctor of Historical Sciences, Ivane Javakhishvili Institute of History and Ethnology of Javakhishvili Tbilisi State University, senior research scientist of the Department of Modern and Contemporary History

Creating of the Ossetian Soviet Autonomy by Capturing Georgian Territories and Georgian Reality (First Letter)

Summary

On the basis of documentary material in the work is stated that: 1) extremely difficult situation determined by the attempt of creating Ossetian state unity at the expense of Georgian territory was to be regulated by resolution of

people's commissariat of July, 20, 1921. The aim of the resolution was to prevent Ossetian separatism, to put „Revolutionary Committee of Ossetia“ in the frames of law regulations and defend the interests of Shida Kartly population. According to this document South Ossetian autonomous republic was embracing only 7 village communities in the North of Goriuyezd (district), the territory without Tskhinvali and 51 Georgian villages round it. It was giving newly established administrative unit the right of a district (uyezd). The decry project prepared by revolutionary committee of Georgia about formation of the „South Ossetia“ autonomous region (oblast) in March, 20, 1922 was an attempt to correct a mistake when the committee did not receive the mentioned document. If the document should have been received: a) the demands of Shida Kartly Georgian population should have been completely taken into consideration and security defended; b) from the point of view of national state interests, it should have been the guarantee of the whole county unity. 2) On the united meeting of the revolutionary committee, party committee and high-ranking party members of the „South Ossetia“ (September, 2-8, 1921) the received project on the borders of the „South Ossetia“ Socialist Republic was of „capturing“ character. On the account of territories cut from Gori, Dusheti, Racha, Shorapani districts (uyezds) (one town-Tskhinvali, 21 village communities and 47 Georgian villages) the formation of the administrative unit of Ossetians was planned.